

УДК (563.4:591.471.21):551.763](477.8)

НОВІ МОРФОВИДИ МІКРОСПОНГІОФОСИЛІЙ З ЮРСЬКИХ ТА КРЕЙДОВИХ ВІДКЛАДІВ ПЛАТФОРМНОЇ УКРАЇНИ

М. Іванік, Ю. Клименко

Інститут геологічних наук НАН України,
вул. О. Гончара, 55-б, 01054, м. Київ, Україна
yulia_k77@ukr.net

Наведено монографічний опис одного морфороду та п'яти морфовидів спікул кремневих губок з юрських та крейдових відкладів платформної України. Всі описані морфовиди у відкладах виявлено вперше. Вони належать до двох морфокласів: *Megasclera* і *Microsclera*.

Ключові слова: спікули губок, морфорід, морфовид, келовейський, оксфордський, альбський, сеноманський яруси, платформна Україна.

На території платформної України в юрських та крейдових відкладах досить часто простежується велика кількість решток палеоорганізмів, серед яких трапляються спікули кремневих губок. Вони є важливими для стратифікації відкладів у тих частинах розрізу, де немає представників ортостратиграфічних груп фауни. Нижче вперше для досліджуваного регіону монографічно описано і подано зображення морфовидів, які виявлено в келовейських, оксфордських, альбських, сеноманських відкладах. Морфовиди виділено за паратаксономічною класифікацією, викладеною в [1]. Стратиграфічну належність досліджених відкладів визначено за останніми стратиграфічними схемами [2].

Морфорід *Caltrap* W. Sollas, 1888
Морфовид *Caltrap grandus* Ivanik et Klimenko morphosp.n.

Табл. 1, фіг. 1, а, б

Голотип зберігається в колекції ІГН НАНУ за № Г-036

Матеріал: 16 екз.

Опис. Спікула є типовим представником заданого морфороду. Наявні три гілки, з яких одна збереглась частково. Гілки плавно звужуються від загального центра до периферії, кінці плавнозагострені. Кальтроп має правильне розміщення добре розвинутих променів. Промені майже однакової довжини, прямі, з гладкою поверхнею. Спікула відрізняється від представників цього морфороду значно більшими розмірами.

Розміри: фіг. 1. а - довжина гілок – 434–574 мкм; діаметр гілок у середній частині – 84–98 мкм. Фіг. 1, б. Довжина гілок – 224–308 мкм; діаметр гілок у середній частині – 56–70 мкм. У зображеному екземплярі одна гілка обломана.

Порівняння. Форма від інших відрізняється за розмірами, й імовірно, належить до іншого виду губок.

Місцезнаходження. Канівські дислокації, Костянецький яр, відслонення 1, зр. 2, келовейський ярус.

Морфорід *Tricrepides* (W. Sollas, 1888)
Морфовид *Tricrepides minutus* Ivanik et Klimenko morphosp. n.

Табл. 1, фіг. 2

Голотип зберігається в колекції ІГН НАНУ за № 039

Матеріал: 10 екз.

Опис. Спікула невеликого розміру, має три клони, поверхня нерівна, можливо кородована. Кінці дещо обломані. Відрізняється від подібних меншими розмірами.

Розміри: товщина клон 56 мкм, довжина понад 70 мкм.

Місцезнаходження. Вінницька обл., с. Бернашівка, відслонення 1, зр. 3, сеноманський ярус.

Морфорід *Monotrabecula* Ivanik et Klimenko morphogen. nov.

Опис. Морфорід *Monotrabecula* утворюється, коли серед спаяного скелета залягають краєві спікули, які спаюються з іншими тільки з боку розташування основного скелета. Тоді утворюється з одного боку невелике відгалуження з розширенням на одному кінці овальним заглибленням. Це місце, де спікула зв'язується з сусідньою спікулою. На відміну від морфороду *Trabecula*, морфорід *Monotrabecula* має розширення з центральним заглибленням тільки з одного боку.

Морфовид *Monotrabecula insaida* Ivanik et Klimenko morphosp.n.

Табл.1, фіг. 3

Оригінал зберігається в колекції ІГН НАНУ за № Г-038

Матеріал: 3 екз.

Опис. Від одноосової спікули, зазвичай, відходить відросток, на кінці якого простежується овальне розширення з центральним заглибленням. Це місце, де розширення охоплює сусідню спікулу і так зв'язується з останньою.

Розміри: більший діаметр овального розширення – 224 мкм; менший – 98 мкм, діаметр спікули в середній частині – 112 мкм.

Місцезнаходження. Канівські дислокації, відс. “Стіна”, зр. 1, сеноманський ярус.

Морфорід *Monocrepidides* W. Sollas, 1888
Морфовид *Monocrepidides complanatus* Ivanik et Klimenko morphosp.n.

Табл.1, фіг. 4

Голотип зберігається в колекції ІГН НАНУ за №Г-040

Матеріал: 6 екз.

Опис. Головною відмінною особливістю спікули є те, що всі клони і основна частина спікули розміщені приблизно в одній площині.

Розміри: Кінці, зазвичай, обломані. Діаметр клонів 98–140 мкм.

Місцезнаходження. Хмельницька обл. с. Маньківці, в.1, зр.1, альбський ярус.

Морфородина RHABDOIDIDAE (W. Sollas, 1888)

В цю морфородину об'єднані мікросклери подібні до одноосних макросклер, проте значно менші за розмірами та не беруть участі в будові каркасу губки.

Морфорід *Microrhabdes* (W. Sollas, 1888)

Морфовид *Rhabdella curta* Ivanik et Klimenko morphosp.n.

Табл.1, фіг. 5

Голотип зберігається в колекції ІГН НАНУ за № 041

Матеріал: 18 екз.

Опис. Одноосьова спікула сплюснена з тупозагостреними кінцями, розширена в середній частині, має форму у вигляді краплі. Спікула має невеликий розмір,

Розміри: Діаметр – 70–84 мкм; довжина 168–238 мкм.

Місцезнаходження. Сумська обл., с. Лесяко-Озеряни, св. 483, зр. 24, інт. 840,5–844,5м. Оксфордський ярус.

1. *Иваник М. М.* Палеогеновая спонгиофауна Восточно-Европейской платформы и сопредельных регионов. – Киев.: ИГН НАН Украины, 2003. – 202 с.

2. Стратиграфія верхнього протерозою та фанерозою України / Т.1: Стратиграфія верхнього протерозою, палеозою та мезозою України / Гол. ред. П. Ф. Гожик. – Київ: ІГН НАН України; Логос, 2013. – 638 с.

ПОЯСНЕННЯ ДО ТАБЛИЦІ 1

Фіг. 1.(а, б) *Caltrop grandus* Ivanik et Klimenko morphosp.n., Канівські дислокації, Костянецький яр, в.1, зр.2, келовейський ярус.

Ф і г . 2 . Морфовид *Tricrepides minutus* Ivanik et Klimenko morphosp. n., Вінницька обл., с. Бернашівка, зр.3, сеноманський ярус, X 100

Фіг. 3. Морфовид *Monotrabeccula ingaida* Ivanik et Klimenko morphosp.n., Канівські дислокації, відс. «Стіна», зр.1, сеноманський ярус, X 90

Фіг. 4. *Monocrepides complanatus* Ivanik et Klimenko morphosp.n., Хмельницька обл. с. Маньківці, в.1, зр.1, альбський ярус.

Фіг. 5. *Rhabdella curta* Ivanik et Klimenko morphosp.n., Сумська область, с. Лесяко-Озеряни, св.483, зр.24, інт. 840,5-844,5м. Оксфордський ярус, X 100.

**THE NEW MORPHOSPECIES OF SPONGES SPICULES FROM THE JURASSIC
AND THE CRETACEOUS SEDIMENTS OF THE UKRAINE PLATFORM**

M. Ivanik, Yu. Klimenko

yulia_k77@ukr.net

*Institute of Geological Science of the NAS of Ukraine,
O. Gonchar str., 55 b, UA-01054 Kyiv, Ukraine*

Monographical description of silicious sponges spicules from the Jurassic and the Cretaceous sediments of the Ukraine platform is given. All described morfospecies in sediments are at the first time revealed. Identified morfospecies belonging to two subclass Megasclera and Microsclera.

Key words: sponges spicules, morfogenus, morfospecies, Callovian, Oxfordian, Albian, Cenomanian.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.17
Прийнята до друку 23.06.17